

Társadalmi vállalkozások – a magyar nonprofit szektor fenntarthatóságának javítására és égető társadalmi problémák megoldására

Kutatási összefoglaló a NESsT¹ magyar társadalmi vállalkozások helyzetéről készült felmérésről

A NESsT kutatásának alapvető célja, hogy helyzetképet adjon a magyar társadalmi vállalkozásokról, illetve általánosságban a nonprofit szervezetek fenntarthatóságáról, és működési környezetükben jelenlévő, a társadalmi vállalkozások létrejöttét akadályozó jellegzetességekről. A kutatás ezen kívül be kívánja mutatni néhány működő magyar társadalmi vállalkozás eredményeit és főbb kihívásait is. A mai előadás elsősorban a működési környezetben fellelhető akadályok bemutatására fókuszál, illetve egy példán keresztül illusztrálni kívánja, hogy egy az ellenőztönzők ellenére sikeresen működő társadalmi vállalkozás miképpen járulhat hozzá a szervezet fenntarthatóságához. A NESsT 1999-ben készült hasonló kutatása a 11 év alatt történt változások vizsgálatára is lehetőséget ad.

A társadalmi vállalkozás olyan tudatosan tervezett és működtetett vállalkozói tevékenység, mely különböző társadalmi problémák innovatív megoldására jött létre. Kettős cél vezérli: a szervezet pénzügyi fenntarthatóságának javításán túl célja jelentős társadalmi hatás kifejtése. Mindezt folyamatosan, felelős módon és magas színvonalon nyújtott termékek és szolgáltatások értékesítésén keresztül éri el.

A Központi Statisztikai Hivatal adatai szerint, 2009-ben a nonprofit szervezetek körülbelül 50%-a rendelkezett gazdasági tevékenységből származó bevétellel. E saját bevétel súlya a szervezet összbevételében eltérő mértékű, átlagosan 15-30% körül mozog. A gazdasági tevékenység önfinanszírozó tevékenységek széles skáláját takarja; egy társadalmi vállalkozás több ennél, a szervezetek tudatos, folyamatos, társadalmi célok által vezérelt üzleti tevékenysége.

Magyarországon – bár sokan hiszik még az ellenkezőjét – az alapítványok és az egyesületek végezhetnek vállalkozási tevékenységet. A szabályozás egy bizonyos mértékig még adókedvezményekkel is ösztönzi őket erre, bár a különböző vonatkozó szabályozásokban a fogalmak használata nem konzisztens, mely nehezíti az eligazodást. A közelmúltban két új társasági forma is bevezetésre került: a nonprofit gazdasági társaság és a szociális szövetkezet; idővel majd kiderül, hogy ezek a formák mennyire lehetnek alkalmas formái a társadalmi vállalkozásnak.

A társadalmi vállalkozás fogalma és modellje hazánkban kevésbé ismert és elismert, a kutatás során a különböző pályázató, adományozó és támogató szervezetekkel készített interjúk is ezt támasztják alá. Elterjedésüket a megkérdezettek szerint leginkább az instabil pénzügyi helyzet, a politikai környezet bizonytalansága, az Európai Unió csábító összegű pályázati támogatásai, az üzleti ismeretek és készségek hiánya, a profitcél dominánssá válásának veszélye, valamint a kockázatvállaló, vállalkozó szellemű hozzáállás hiánya akadályozza.

Mindezek ellenére, a sikeres példákknak köszönhetően Magyarországon is egyre több szó esik a társadalmi vállalkozásokról, különösen a nonprofit szervezetek érdeklődése erősödik dinamikusan. Úgy véljük, hogy a finanszírozási és a politikai helyzet bizonytalansága nem csupán akadályozza a társadalmi vállalkozások létrejöttét, hanem lehetőséget is ad arra, hogy a szervezetek felismerjék, lépéseket kell tenniük hosszabb távú megoldások felé saját fenntarthatóságuk érdekében. A NESsT évtizedes tapasztalata alapján azt mondhatjuk, hogy megfelelő szakmai segítséggel az elkötelezett nonprofit szervezetek, akár minden korábbi üzleti vagy vállalkozási tapasztalat nélkül is, képesek elsajátítani a vállalkozás sikeres menedzseléséhez szükséges készségeket. Ezen vállalkozások esetében nagyon ritkán tapasztaljuk azt, hogy a vállalkozás elindítása miatt az eredeti küldetés veszélybe kerülne; a vállalkozást működtető nonprofit szervezetek hajlamosak a küldetésüknek és a kedvezményezetteiknek prioritást adni a társadalmi és a pénzügyi célok ütközésekor.

Szomorúan láttuk, hogy az elmúlt évtizedben nem történt érdemi előrelépés a társadalmi vállalkozásoknak kedvező, meghonosodásukat segítő infrastruktúra tekintetében. A jelenlegi uniós és állami támogatási rendszer néhány eleme – úgy mint például a rövid távú támogatási logika, a megtermelt profitot visszafizettető kiírás, a hatékonyság kritériumának figyelmen kívül hagyása – kifejezetten ellenérdekelte teszi a szervezeteket abban, hogy valódi piaci igényeket kiszolgáló, nyereséges és ezáltal fenntartható vállalkozásokat hozzanak létre.

A NESsT megítélése szerint szükséges a társadalmi vállalkozás modelljének és a sikeres példák széles körben való megismertetése; mind az induló, mind az érettebb társadalmi vállalkozások további fejlesztése érdekében elengedhetetlen a korábban említett ellenőztönzők felülvizsgálata, egy támogató infrastruktúra – értve ez alatt további pénzügyi forrásokat és alternatív finanszírozási mechanizmusok – kialakítása, és az igényeikhez igazodó szakmai támogatás nyújtása.

¹ A NESsT a feltörekvő piacgazdaságok legégetőbb társadalmi problémáira nyújt megoldást olyan társadalmi vállalkozások támogatása és fejlesztése révén, amelyek javítják a civil szervezetek pénzügyi fenntarthatóságát, és növelik társadalmi hatásukat. Mióta 1997-ben megalapították Budapesten, a NESsT közel 2000 társadalmi vállalkozásnak nyújtott pénzügyi és üzletviteli tanácsadást, illetve mentori támogatást a világ 40 országában. Email: nesst@nesst.org • <http://www.nesst.org>